

SPOJENÉ
NÁRODY

CRC

Dohovor o právach dieťaťa

Všeobecné
CRC/C/GC/10
25. apríl 2007

Originál: anglický

VÝBOR PRE PRÁVA DIEŤAŤA
Štyridsiate štvrté zasadnutie
Ženeva, 15. január – 2. február 2007

VŠEOBECNÝ KOMENTÁR č. 10 (2007)

Práva detí v súdnom konaní

GE.07-41351 (E) 270407

OBSAH

	<i>Články</i>	<i>Strana</i>
I. ÚVOD	1-3	3
II. ÚČEL VŠEOBECNÉHO KOMENTÁRA	4	3
III. SÚDNÍCTVO MLADISTVÝCH: VEDÚCE PRINCÍPY KOMPLEXNÉHO POSTUPU	5 – 14	4
IV. SÚDNICTVO MLADISTVÝCH: HLAVNÉ PRINCÍPY KOMPLEXNÉHO POSTUPU	15 – 89	7
A. Predchádzanie kriminalite mladistvých	16 – 21	7
B. Zásah/náprava	22 – 29	7
C. Vek a deti, ktoré porušujú zákon	30 – 39	8
D. Garancie spravodlivého procesu	40 – 67	12
E. Opatrenia	68 – 77	19
F. Pozbavenie slobody, väzba v prípravnom konaní a väzba po súdnom konaní	78 – 89	21
V. ORGANIZÁCIA SÚDNICTVA PRE MLADISTVÝCH	90 – 95	24
VI. ZVYŠOVANIE POVEDOMIA A TRÉNING	96 – 97	25
VII. ZBER DÁT, VYHODNOTENIE A PRIESKUM	98 – 99	25

I. ÚVOD

1. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, v správach, ktoré prekladajú Výboru pre práva dieťaťa (ďalej len „Výbor“) často venujú rozsiahlu pozornosť právam detí, obvinených, obžalovaných alebo uznaných za vinných z porušenia trestného práva, uvedení aj ako „deti, ktoré porušujú zákon“. V súlade s usmerneniami Výboru pre periodické správy, implementácia článkov 37 a 40 Dohovoru o právach dieťaťa (ďalej len „DPD“) je hlavným zameraním informácií poskytnutých štátmi, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru. Výbor si cení všetky úsilie smerujúce k zriadeniu výkonu súdnictva pre mladistvých v súlade s DPD. Štátom, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru je však jasné, že stojí pred nimi ešte dlhá cesta k dosiahnutiu úplného súladu s DPD, napríklad v oblasti procesných práv, vývoja a implementácie opatrení pri zaobchádzaní s deťmi, ktoré porušujú zákon bez použitia súdneho procesu a využitia pozbavenia slobody iba ako krajného opatrenia.

2. Výbor sa rovnako obáva nedostatku informácií o opatreniach prijatých štátmi, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, ohľadne zamedzenia deťom dostať sa do rozporu so zákonom. Toto môže byť výsledkom absencie komplexnej politiky v oblasti súdnictva pre mladistvých. Toto môže tiež vysvetliť, prečo mnoho štátov, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, poskytuje iba obmedzené množstvo štatistických dát o zaobchádzaní s deťmi, ktoré porušujú zákon.

3. Výsledok pri preverení výkonov štátov, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, v oblasti súdnictva pre mladistvých je cieľom tohto všeobecného komentára, ktorým chce Výbor poskytnúť štátom, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, ešte prepracovanejší návod a odporúčania pre ich snahy pri zriadení výkonu súdnictva pre mladistvých v súlade s DPD. Toto súdnictvo pre mladistvých, ktoré by okrem iného malo presadzovať použitie alternatívnych opatrení ako náprava a reparačná justícia, poskytne štátom, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, možnosť reflektovať na deti, ktoré porušujú zákon, účinným spôsobom nielen v ich najlepšom záujme, ale aj v krátkom ako aj dlhodobom záujme širšej spoločnosti.

II. ÚČEL PREDMETNÉHO VŠEOBECNÉHO KOMENTÁRA

4. Výbor chce predovšetkým podotknúť, že DPD vyžaduje od štátov, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, vývin a implementáciu komplexnej politiky súdnictva pre mladistvých. Takýto komplexný prístup by sa nemal obmedzovať na implementáciu špeciálnych ustanovení obsiahnutých v článkoch 37 a 40 DPD, ale mal by zohľadniť aj všeobecné zásady obsiahnuté v článkoch 2, 3, 6 a 12 a ďalších relevantných článkoch DPD, ako článkoch 4 a 39. Preto účel tohto všeobecného komentára je:

- podporovať štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, pri vývoji a implementácii komplexnej politiky súdnictva pre mladistvých pri prevencii a adresovania kriminality mladistvých podľa a v súlade s DPD, a sa v tomto ohľade obrátiť pre radu a podporu na Medzirezortný panel pre súdnictvo pre mladistvých, na predstaviteľov Úradu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva (OHCHR), Detský fond OSN (UNICEF),

Úrad OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC) a mimovládne organizácie (MO), založených ECOSOC rezolúciou 1997/30.

- poskytnúť štátom, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru návod a odporúčania pre obsah tejto komplexnej politiky súdnictva pre mladistvých, s osobitným dôrazom na prevenciu kriminality mladistvých, predstavenie alternatívnych opatrení umožňujúcich reflektovanie na kriminalitu mladistvých bez použitia súdneho procesu a pre interpretáciu a implementáciu všetkých ostatných ustanovení článkov 37 a 40 DPD;
- podporovať začlenenie ďalších medzinárodných štandardov do národnej a komplexnej politiky trestného súdnictva pre mladistvých, najmä Minimálnych štandardných pravidiel OSN týkajúcich sa výkonu súdnictva pre mladistvých („Pekinské pravidlá“), Pravidiel OSN pre ochranu mladistvých zbavených slobody („Havanské pravidlá“) a Smernice OSN pre prevenciu kriminality mladistvých („Rijádske smernice“).

III. TRESTNÉ SÚDNICTVO MLADISTVÝCH: VEDÚCE ZÁSADY KOMPLEXNEJ POLITIKY

5. Pred detailným vypracovaním požiadaviek podľa DPD, Výbor najskôr spomenie vedúce zásady komplexnej politiky súdnictva pre mladistvých. Pri výkone súdnictva pre mladistvých, štáty, ktoré sú stranou Dohovoru musia systematicky aplikovať všeobecné zásady obsiahnuté v článkoch 2, 3, 6 a 12 DPD, ako aj základné zásady trestného súdnictva pre mladistvých obsiahnutých v článkoch 37 a 40.

Nediskriminácia (článok 2)

6. Štáty, ktoré sú stranou Dohovoru, musia vykonať všetky potrebné opatrenia na zabezpečenie rovnakého zaobchádzania so všetkými deťmi, ktoré porušujú právo. Osobitnú pozornosť treba venovať de facto diskriminácii a nedostatkom, ktoré môžu byť dôsledkom absencie konzistentnej politiky a zahŕňajú zraniteľné skupiny detí, ako sú deti z ulice, deti patriace do rasových, etnických, náboženských alebo jazykových menšín, domorodé deti, dievčatá, detí s postihnutím a deti, ktoré opakovane porušujú zákon (recidivisti). V tomto ohľade je dôležitý výcvik všetkých profesionálov zahrnutých do výkonu súdnictva pre mladistvých (pozri článok 97 nižšie), ako aj ustanovenie pravidiel, regulácií alebo protokolov zdôrazňujúcich rovnaké zaobchádzanie s detskými páchatel'ami a poskytnúť náhradu, nápravu a kompenzáciu.

7. Mnoho detí, ktoré porušujú zákon je aj obeťou diskriminácie, napríklad pri snahe získať prístup k vzdelávaniu alebo na pracovný trh. Je potrebné prijať opatrenia pre prevenciu takejto diskriminácie, okrem iného poskytnutím bývalým detským páchatel'om vhodnej podpory a pomoci pri ich snahe reintegrácie do spoločnosti a viesť verejné kampane pre zdôraznenie ich práva zaujať konštruktívnu rolu v spoločnosti.

8. Trestné zákony veľmi často obsahujú ustanovenia trestnosti problémov v správaní detí, ako tuláctvo, záškoláctvo, úteky a iné činy, ktoré sú často následkami psychologických alebo sociálno-ekonomických problémov. Je obzvlášť znepokojujúce, že dievčatá a deti z ulice sú často obeťami kriminalizácie. Tieto skutky, známe aj ako trestné činy statusové, sa nepovažujú za také, ako keby ich spáchali dospelí. Výbor odporúča štátom, ktoré sú stranou

Dohovoru zrušiť ustanovenia o trestných činoch statusových a nastolili tak rovnaké zaobchádzanie podľa zákonov pre deti a dospelých. V tomto ohľade Výbor tiež odkazuje na článok 56 Rijádskeho Smerníc, ktoré ustanovujú: „V záujme predchádzania ďalšej stigmatizácii, viktimizácii a kriminalizácii mladistvých sa má prijať legislatíva pre zabezpečenie toho, aby sa akékoľvek konanie ktoré sa nepovažuje za trestný čin alebo sa netrestná v prípade spáchania dospelým, nepovažovalo za trestný čin a netrestalo v prípade spáchania mladistvým.“

9. Okrem iného, správanie ako tuláctvo, túlanie sa po uliciach alebo úteky sa má riešiť cez implementáciu ochranných opatrení pre deti, vrátane efektívnej podpory rodičov a/alebo iných opatrovateľov a opatrení adresujúcich hlavné dôvody takého správania.

Najlepšie záujmy dieťaťa (článok 3)

10. Vo všetkých rozhodnutiach prijatých v rámci administrácie súdnictva pre mladistvých, by sa na prvom mieste mal zohľadniť najlepší záujem dieťaťa. Deti sa líšia od dospelých vo svojom psychickom a psychologickom vývoji a emočných a edukačných potrebách. Tieto odlišnosti zakladajú menšiu obviniteľnosť detí, ktoré porušujú zákon. Tieto a iné odlišnosti sú dôvodom pre osobitný systém súdnictva pre mladistvých a vyžadujú iné zaobchádzanie s deťmi. Ochrana najlepších záujmov dieťaťa znamená, napríklad, že zaužívané ciele trestného práva, ako represia a spravodlivá odplata, presadia rehabilitačné a reštoratívne ciele justície pri zaobchádzaní s detskými páchatelmi. Toto je možné uskutočniť v súlade s pozornosťou upriamenou na efektívnu verejnú bezpečnosť.

Právo na život, prežitie a rozvoj (článok 6)

11. Neoddeliteľné právo každého dieťaťa by malo viesť a inšpirovať štáty, ktoré sú stranou Dohovoru k vyvinutiu efektívnej domácej politiky a programov na predchádzanie kriminality mladistvých, pretože kriminalita má nepochybne negatívny vplyv na vývoj dieťaťa. Ďalej, toto základné právo by malo vyústiť do politiky zohľadňujúcej kriminalitu mladistvých spôsobmi, ktoré podporujú vývoj dieťaťa. Trest smrti a trest odňatia slobody na doživotie bez možnosti prepustenia na slobodu sú výslovne zakázané podľa článku 37 (a) DPD (pozri odseky 75 – 77 nižšie). Pozbavenie slobody má veľmi negatívne následky pre harmonický vývoj dieťaťa a vážne brzdí jeho/jej reintegráciu do spoločnosti. V tomto ohľade článok 37 (b) výslovne ustanovuje, že pozbavenie slobody, vrátane zatknutia, zadržania, a uväznenia by sa mali použiť iba ako krajné opatrenia a na najkratší potrebný čas. čo najkratšie vhodné obdobie, aby sa plne rešpektovalo a zabezpečilo právo dieťaťa na rozvoj (pozri odseky 78 – 88 nižšie).¹

Právo byť vypočutý v súdnom konaní (článok 12)

12. Právo dieťaťa vyjadriť svoje názory slobodne vo všetkých veciach, ktoré sa dieťaťa týkajú, sa má plne rešpektovať a implementovať na každom stupni procesu súdnictva pre mladistvých (pozri odseky 43 – 45 nižšie). Výbor poznamenáva, že hlasy detí zahrnutých do súdneho systému pre mladistvých sa vo vzrastajúcej miere stávajú mocnou silou pri zlepšeniach a reformách a pre naplnenie ich práv.

¹ Práva dieťaťa pozbaveného svojej slobody, ako to ustanovuje DPD, sa vzťahujú na deti, ktoré porušujú zákon a na deti umiestnené v ústavoch na účely starostlivosti, ochrany alebo liečby, vrátane mentálneho zdravia, edukačnej, drogovej terapie, ochrany dieťaťa alebo imigračné inštitúcie.

Dôstojnosť (článok 40 (1))

13. DPD uvádza niekoľko základných zásad pre zaobchádzanie deťmi, ktoré porušujú zákon:

- *Zaobchádzanie v súlade s dôstojnosťou a hodnotou dieťaťa.* Táto zásada odzrkadľuje základné ľudské právo zakotvené v článku 1 UDHR, ktoré ustanovuje, že každý človek sa narodí slobodný a rovný v dôstojnosti a právach. Toto neoddeliteľné právo na dôstojnosť a hodnotu, na ktoré preambula DPD výslovne odkazuje, musí byť rešpektované a chránené počas celého procesu zaobchádzania s dieťaťom, od prvého kontaktu s orgánmi vykonávajúcimi právo až po implementáciu všetkých opatrení pre zaobchádzanie s dieťaťom;
- *Zaobchádzanie, ktoré zdôrazňuje úctu dieťaťa k ľudským právam a slobodám iných.* Táto zásada je v súlade s ustanovením preambuly, že dieťa by sa malo vychovať v duchu ideí vyhlásených v Charte Spojených Národov. To tiež znamená, že v rámci systému súdnictva pre mladistvých, zaobchádzanie a výchova detí má smerovať k posilneniu úcty k ľudským právam a slobodám (článok 29 (1) (b) DPD a všeobecný komentár č. 1 o účeloch výchovy). Je zjavné, že táto zásada súdnictva pre mladistvých vyžaduje plnú úctu a implementáciu garancií pre spravodlivý proces uvedený v článku 40 (2) (pozri články 40 – 67 nižšie). Ak kľúčové osoby v súdnictve pre mladistvých, ako sú policajti, prokurátori, sudcovia a probační úradníci, nerešpektujú a nechránia naplno tieto garancie, ako môžu očakávať že pri takýchto chabých vzoroch bude dieťa rešpektovať ľudské práva a základné slobody iných?;
- *Zaobchádzanie, ktoré zohľadňuje vek dieťaťa a presadzuje reintegráciu a zaujatie konštruktívnej úlohy v spoločnosti dieťaťom.* Táto zásada musí byť aplikovaná, dodržaná a rešpektovaná počas celého procesu zaobchádzania s dieťaťom, od prvého kontaktu s orgánmi výkonu práva až po implementáciu všetkých opatrení pre zaobchádzanie s dieťaťom. To vyžaduje, aby všetci odborníci zúčastňujúci sa na výkone súdnictva mladistvých mali vedomosť o rozvoji dieťaťa, dynamickom a pokračujúci raste detí a o tom, čo je vhodné pre ich blaho a o prenikavých formách násilia voči deťom;
- *Úcta k dôstojnosti dieťaťa vyžaduje, aby sa všetky formy násilia pri zaobchádzaní s deťmi, ktoré porušujú zákon zakázali a sa im predchádzalo.* Správy poskytnuté Výboru ukazujú, že sa násilie vyskytuje na každom stupni súdnictva pre mladistvých, od prvého kontaktu s políciou, počas väzby v prípravnom konaní a počas zdržiavania sa v ústavoch pre liečbu a iných pre deti odsúdených na trest odňatia slobody. Výbor urguje štáty, ktoré sú stranou Dohovoru na prijatie účinných opatrení na predchádzanie takého násilia a na zabezpečenie postavenia páchatel'ov pred súd a účinne sledovali odporúčania uvedené

v Štúdii OSN o násilí proti deťom predloženom Valnému zhromaždeniu v októbri 2006 (A/61/299).

14. Výbor uznáva, že zachovanie verejnej bezpečnosti je legitímnym cieľom súdneho systému. Avšak, je toho názoru, že tento účel sa najlepšie sleduje pri plnom rešpektovaní a implementácii vedúcich a preklenujúcich zásad súdnictva mladistvých, ako je to zakotvené v DPD.

IV. SÚDNOCTVO MLADISTVÝCH: PODSTATNÉ ZLOŽKY KOMPLEXNEJ POLITIKY

15. Komplexná politika súdnictva pre mladistvých sa musí zaoberať nasledujúcimi podstatnými zložkami: prevencia kriminality mladistvých; intervencia bez použitia súdneho procesu a intervencie v kontexte súdnych konaní; minimálny vek trestnej zodpovednosti a horná veková hranica v súdnictve mladistvých; záruky spravodlivého procesu; a pozbavenie slobody vrátane väzby počas prípravného konania a uväznenia po súdnom procese.

A. Prevencia kriminality mladistvých

16. Jedným z najdôležitejších cieľov implementácie DPD je presadiť plný a harmonický rozvoj osobnosti dieťaťa, nadaní a mentálnych a fyzických schopností (preambula a články 6 a 29). Dieťa má byť pripravené žiť samostatný a zodpovedný život v slobodnej spoločnosti (preambula a článok 29), kde môže zaujať konštruktívnu úlohu s úctou k ľudským právam a základným slobodám (články 29 a 40). V tomto ohľade majú rodičia zodpovednosť spôsobom zhodujúcim sa s jeho vývojovými kapacitami, poskytnúť dieťaťu vhodné usmernenie a vedenie pri výkone svojich práv uznaných Dohovorom. Vo svetle týchto a iných ustanovení DPD, zrejme nie je v najlepšom záujme dieťaťa ak vyrastá v okolnostiach, ktoré by mohli spôsobiť zvýšené alebo vážne riziko zapájania sa do trestných činností. Mali by sa prijať rôzne opatrenia pre plnú a rovnú implementáciu práv na adekvátny štandard života (článok 27), na najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň zdravotného stavu a prístupu k zdravotníckym službám (článok 24), vzdelanie (články 28 a 29), ochranu pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním (článok 19), a pred hospodárskym a sexuálnym vykorisťovaním (články 32 a 34) a k iným primeraným službám pre starostlivosť a ochranu detí.

17. Ako bolo uvedené vyššie, politika súdnictva pre mladistvých bez súboru opatrení zameraných na prevenciu zločinnosti mladistvých má vážne nedostatky. Štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali plne integrovať do svojich komplexných národných politík pre súdnictvo pre mladistvých Usmernenia Spojených Národov pre prevenciu kriminality mladistvých (Rijádske usmernenia) prijatých Valným zhromaždením vo svojom uznesení 45/112 zo 14. decembra 1990.

18. Výbor plne podporuje Rijádske usmernenia a súhlasí so zdôraznením politiky prevencie, ktorá uľahčí úspešnú socializáciu a integráciu všetkých detí, najmä cez rodinu, komunitu, rovesníkov, škôl, odborných školení a oblasti práce, ako aj cez dobrovoľné organizácie. To znamená, okrem iného, že programy pre prevenciu by sa mali zamerať na podporu obzvlášť zraniteľných rodín, zahrnutie škôl pri učení základných hodnôt (vrátane informácií o právach a zodpovednostiach detí a zákonných rodičov) a rozšíriť osobitnú starostlivosť a pozornosť na rizikových mladistvých. V tomto ohľade by sa osobitná pozornosť mala venovať deťom, ktoré vypadli zo školy alebo neukončili svoje vzdelanie iným

spôsobom. Využitie podpory rovesníkov a zvýšená účasť rodičov sa odporúča. Štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by tiež mali rozvinúť spoločenské služby a programy reflektujúce na osobitné potreby, problémy, obavy a záujmy detí, najmä detí, ktoré opakovane porušujú zákon a ktoré poskytnú vhodné poradenstvo a usmernenie ich rodinám.

19. Články 18 a 27 DPD potvrdzujú dôležitosť zodpovednosti rodičov za výchovu svojich detí, ale súčasne DPD vyžaduje od štátov, ktoré sú stranami Dohovoru poskytnúť potrebnú asistenciu rodičom (alebo iným opatrovateľom) pri výkone ich rodičovskej zodpovednosti. Opatrenia asistencie by sa nemali zamerať iba na prevenciu negatívnych situácií, ale tiež a o to viac na propagáciu sociálneho potenciálu rodičov. Je veľké množstvo informácií o programoch prevencie založených na domácnostiach a rodine, ako výchova rodičov, programy zdôrazňujúce interakciu rodiča a dieťaťa a programy návštev domácností, ktoré sa môžu začať už vo veľmi útlom veku dieťaťa. Navyše, výchova v skorom detstve má za následok nižší pomer výskytu násillia a kriminality v budúcnosti. Na úrovni komunít sa dosiahli pozitívne výsledky cez programy ako napríklad Komunity ktoré sa starajú (CTC) a stratégiou prevencie zameranej na riziko.

20. Štáty, ktoré sú stranou Dohovoru plne presadzujú a podporujú účasť detí, v súlade s článkom 12 DPD a rodičov, vedúcimi komunity a iných kľúčových predstaviteľov (napríklad predstavitelia MNO, probačné služby a sociálni pracovníci) pri vyvinutí a implementácii prevenčných programov. Kvalita takejto účasti je kľúčovým faktorom úspechu týchto programov.

21. Výbor odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru hľadať podporu a radu u Koordinačnom paneli justície pre mladistvých pri ich snahách vyvinúť efektívne prevenčné programy.

B. Zásah/náprava (pozri tiež sekciu E nižšie)

22. Štáty, ktoré sú stranou Dohovoru môžu použiť dva typy zásahu pri zaobchádzaní s deťmi obvinenými, obžalovanými alebo uznanými za vinných z porušenia trestného práva: opatrenia bez využitia súdneho procesu a opatrenia v kontexte trestného konania. Výbor pripomína Štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, že sa musí vynaložiť najväčšia starostlivosť pre zabezpečenie plného dodržania a ochrany ľudských práv a právnych záruk dieťaťa.

23. Deti ktoré porušujú zákon, vrátane detských recidivistov, majú právo na zaobchádzanie, ktoré podporuje ich reintegráciu a zaujatie konštruktívnej úlohy v spoločnosti (článok 40 (1) DPD). Zadržanie, väzba a uväznenie dieťaťa sa môžu použiť iba ako krajné opatrenia (článok 37 (b)). Je preto potrebné – ako súčasť komplexnej politiky pre justíciu pre mladistvých – vyvinúť a implementovať široký okruh opatrení pre zabezpečenie zaobchádzania s deťmi spôsobom primeraným ich blahu a úmerným k ich okolnostiam ako aj ku spáchanému trestnému činu. Tieto by mali zahŕňať starostlivosť, usmernenie a dohľad, poradenstvo, probáciu, pestúnsku starostlivosť, vzdelávacie a výcvikové programy a iné alternatívy ústavnej starostlivosti (článok 40 (4)).

Intervencie bez využitia súdneho procesu

24. Podľa článku 40 (3) DPD, štáty, ktoré sú stranou Dohovoru sa usilujú o propagáciu opatrení pre zaobchádzanie s deťmi obvinenými, obžalovanými alebo uznanými za vinných

z porušenia trestného práva bez použitia súdneho procesu, kedykoľvek to je vhodné a žiaduce. Vzhľadom na skutočnosť, že väčšina detských páchatel'ov spácha iba drobné trestné činy, rozsah opatrení zahŕňajúcich vyňatie spod trestného procesu / pre mladistvých a odkázanie na alternatívne (sociálne) služby (t.j. náprava) by mali byť dobre zaužívanou praxou, ktorá sa môže alebo by sa mala vo väčšine prípadov použiť.

25. Podľa názoru Výboru, záväzok štátov, ktoré sú stranou Dohovoru presadiť opatrenia na zaobchádzanie s deťmi, ktoré porušujú zákon bez použitia súdneho procesu sa vzťahuje, ale istotne nie je obmedzené iba na deti, ktoré spáchali drobné trestné činy, ako krádež v obchode alebo iné majetkové trestné činy s obmedzenou škodou, a na detských páchatel'ov začiatocnikov. Štatistiky vo väčšine štátov, ktoré sú stranou Dohovoru ukazujú, že vo veľkej miere a často väčšina trestných činov spáchaných deťmi spadá do týchto kategórií. Je v súlade so zásadami uvedenými v článku 40 (1) DPD zaoberať sa všetkým takýmito prípadmi bez použitia trestného súdneho konania. Okrem vyhnutiu sa stigmatizácii, takýto prístup má dobré výsledky pre deti a je to v záujme ich verejnej bezpečnosti a tiež nákladovo najefektívnejší.

26. Štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali prijať opatrenia pre zaobchádzanie s deťmi, ktoré porušujú zákon bez použitia súdneho procesu ako integrálnu časť ich systému súdnictva pre mladistvých a zabezpečiť, aby ľudské práva a právne záruky detí boli plne rešpektované a chránené (článok 40 (3) (b)).

27. Je ponechané na zvážení štátov, ktoré sú stranou Dohovoru rozhodnúť o presnej povahe a obsahu opatrení pre zaobchádzanie s deťmi, ktoré porušujú zákon bez použitia súdneho procesu a prijať potrebné legislatívne a iné opatrenia pre ich implementáciu. V neposlednom rade na základe z informácií poskytnutých v správach niektorých štátov, ktoré sú stranou Dohovoru, je jasné, že bolo vytvorené množstvo spoločensky založených programov, ako napríklad spoločenské služby, dohľad a usmernenie napríklad sociálnymi pracovníkmi alebo probačnými úradníkmi, rodinné posedenia a iné formy reparačnej justície vrátane odškodnenia a kompenzácie obetí. Ostatné štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali z týchto skúseností profitovať. Pokiaľ ide o plný rešpekt pre ľudské práva a právne záruky, Výbor odkazuje na relevantné časti článku 40 DPD a zdôrazňuje nasledovné:

- Náprava (t.j. opatrenia pre zaobchádzanie s deťmi obvinenými,, obžalovanými alebo uznanými za vinných z porušenia trestného práva bez použitia súdneho procesu) by sa mala použiť iba ak existuje presvedčivý dôkaz, že dieťa údajný trestný čin spáchalo, že slobodne a voľne sa priznáva k zodpovednosti a nebolo použité zastrašovanie alebo nátlak pri získaní priznania a napokon že priznanie nebude použité proti nemu v žiadnom ďalšom právnom procese;
- Dieťa musí slobodne a dobrovoľne písomne súhlasiť s nápravou, takýto súhlas by mal byť založený na primeranej a špecifickej informácii o podstate, obsahu a trvania opatrenia a o následkoch nespolupráce, presadiť a dokončiť opatrenia. S ohľadom na posilnenie účasti rodičov, štáty, ktoré sú stranou Dohovoru môžu zvážiť vyžiadanie súhlasu rodičov, najmä ak má dieťa menej ako 16 rokov;
- Zákon musí obsahovať osobitné ustanovenia vyjadrujúce v ktorých prípadoch je náprava možná a právomoci polície, prokurátorov a/alebo iných orgánov na prijatie rozhodnutí majú v tomto ohľade byť regulované a preskúmané, najmä v záujme ochrany dieťaťa pred diskrimináciou;

- Dieťaťu sa musí poskytnúť možnosť vyhľadať právnu alebo inú vhodnú pomoc ohľadne vhodnosti a žiadostivosti nápravy ponúknutej príslušnými orgánmi a o možnosti preskúmania opatrenia;
- Ukončenie nápravy dieťaťom by sa malo vyústiť do definitívneho a konečného uzavretia prípadu. Aj keď sa môžu vyhotoviť dôverné záznamy o náprave pre administratívne a pre účely preskúmania, nemali by sa považovať za „trestné záznamy“ a dieťa, ktoré bolo predtým napravené sa nemusí považovať za také, ktoré už bolo predtým odsúdené. Ak sa vyhotoví akýkoľvek záznam o takejto udalosti, prístup k takejto informácii sa poskytne výlučne a počas obmedzeného času, napríklad, na maximálne jeden rok, príslušným orgánom oprávneným zaobchádzať sa s deťmi, ktoré porušujú zákon.

Intervencia v kontexte súdnych konaní

28. Ak je súdne konanie začaté príslušným orgánom (obvykle úradom prokurátora), musia byť aplikované zásady čestného a spravodlivého konania (pozri sekciu D nižšie). Systém justície pre mladistvých má zároveň poskytnúť rovnaké možnosti pre zaobchádzanie s deťmi, ktoré porušujú zákon využívaním sociálnych a/alebo vzdelávacích opatrení a prísne obmedziť použitie pozbavenia slobody a najmä predbežné zadržanie, ako krajného opatrenia. V tejto dispozičnej fáze konania, pozbavenie slobody sa má použiť oba ako krajné opatrenie a na najkratší potrebný čas (článok 37 (b)). To znamená, že štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali mať dobre vypracované probačné služby umožňujúce maximálne a efektívne využitie opatrení, ako usmernenie a dohľad, probácia, monitorovanie komunity alebo centrá pre denné správy a možnosť skorého prepustenia z väzby.

29. Výbor pripomína štátom, ktoré sú stranou Dohovoru že podľa článku 40 (1) DPD reintegrácia vyžaduje, aby sa nevykonali žiadne úkony, ktoré by mohli obmedziť plné začlenenie dieťaťa do svojej komunity, ako sú stigmatizácia, sociálna izolácia alebo negatívna publicita dieťaťa. Aby sa mohlo s dieťaťom, ktoré porušuje zákon zaobchádzať spôsobom presadzujúcim reintegráciu, vyžaduje sa aby všetky úkony podporovali úplné, konštruktívne začlenenie dieťaťa do spoločnosti.

C. Vek a deti, ktoré porušujú zákon

Minimálny vek trestnej zodpovednosti

30. Správy podané štátmi, ktoré sú stranou Dohovoru uvádzajú široký rozsah minimálneho veku trestnej zodpovednosti. Pohybujú sa od veľmi nízkeho veku 7 alebo 8 po značne vysoký vek 14 alebo 16. Niekoľko štátov, ktoré sú stranou Dohovoru používajú dva minimálne veky trestnej zodpovednosti. Deti, ktoré porušujú zákon, ktoré v čase spáchania trestného činu sú vo veku alebo nad najnižším minimálnym vekom ale pod vyšším minimálnym vekom sa považujú za trestne zodpovedné iba ak majú požadovanú zrelosť v tomto ohľade. Posúdenie tejto zrelosti je na súde, často bez účasti psychologického experta a v praxi môže vyústiť do zohľadnenia nízkeho minima veku v prípadoch závažných zločinov. Systém dvoch minimálnych vekových hraníc je často nielen zmätočný, ale prenecháva mnoho vecí na rozhodnutie súdu/sudcu a môže mať za následok diskriminačné praktiky. V tomto svetle širokého rozsahu minimálnej vekovej hranice trestnej zodpovednosti,

je Výbor toho názoru, že je potrebné poskytnúť štátom, ktoré sú stranou Dohovoru usmernenie a odporúčanie ohľadom minimálnej vekovej hranice trestnej zodpovednosti.

31. Článok 40 (3) DPD vyžaduje od Štátov, ktoré sú stranou Dohovoru, aby presadzovali, okrem iného, určenie najnižšej vekovej hranice, pred dosiahnutím ktorej sa deti považujú za nespôsobilé porušiť trestné právo, ale nespomína osobitnú najnižšiu vekovú hranicu v tomto ohľade. Výbor chápe toto ustanovenie ako povinnosť Štátov, ktoré sú stranou Dohovoru určiť najnižšiu vekovú hranicu trestnej zodpovednosti (MACR). Tento najnižší vek znamená nasledovné:

- Deti, ktoré spáchajú trestný čin vo veku nižšom ako je minimum, sa nepovažujú za zodpovedné v trestnom konaní. Aj (veľmi) mladé deti sú spôsobilé porušiť trestné právo, ale keď spáchajú trestný čin vo veku pod najnižšou hranicou trestnej zodpovednosti, nevyvrátiteľnou domnienkou je, že nemôžu byť formálne obvinené a považované za zodpovedné v trestnom konaní. Pre takéto deti sa môžu prijať osobitné ochranné opatrenia, ak sú potrebné v ich najlepšom záujme;
- Deti vo alebo nad najnižšou hranicou veku trestnej zodpovednosti v čase spáchania trestného činu (alebo: porušenia trestného práva), ale mladšie ako 18 rokov (pozri tiež články 35 – 38 nižšie) môžu formálne byť obvinené a zúčastniť sa tak trestného konania. Avšak takéto konania, vrátane ich konečného výsledku, musia byť v plnom súlade so zásadami a ustanoveniami DPD, vypracovanými v predmetnom všeobecnom komentári.

32. Pravidlo 4 Pekinských pravidiel odporúča, aby sa za začiatok minimálnej vekovej hranice neustanovila príliš nízka hranica veku, majúca na zreteli emocionálnu, mentálnu a intelektuálnu zrelosť. V súlade s týmto pravidlom Výbor odporučil štátom, ktoré sú stranou Dohovoru nestanoviť príliš nízku vekovú hranicu pri určovaní najnižšej hranice trestnej zodpovednosti a zvýšiť existujúcu nízku hranicu veku trestnej zodpovednosti na medzinárodne prijateľnú úroveň. Z týchto odporúčaní možno konštatovať, že Výbor považuje minimálny vek trestnej zodpovednosti pod vekovou hranicou 12 rokov za medzinárodne neakceptovateľnú. Štátom, ktoré sú stranou Dohovoru sa odporúča zvýšiť ich najnižšiu hranicu veku trestnej zodpovednosti na vek 12 rokov ako absolútne najnižší vek a pokračovať v jeho zvyšovaní na vyššiu vekovú hranicu.

33. Výbor súčasne podnecuje štáty, ktoré sú stranou Dohovoru neznižovať najnižšiu vekovú hranicu trestnej zodpovednosti na vek 12 rokov. Vyšší MACR, napríklad 14 alebo 16 rokov, prispieva k systému súdnictva pre mladistvých, ktorý sa v súlade s článkom 40 (3) (b) DPD zaoberá s deťmi, ktoré porušujú zákon bez použitia súdneho procesu, pri plnom dodržiavaní ľudských práv a právnych záruk detí. V tomto ohľade by mali štáty, ktoré sú stranou Dohovoru vo svojich správach informovať Výbor osobitne detailne o tom, ako sa s deťmi pod MACR uvedeným v ich zákonoch zaobchádza v prípade zistenia porušenia trestného práva, alebo ak sú obvinené, obžalované z takého konania a aké právne záruky sú miestne na zabezpečenie primeraného a spravodlivého zaobchádzania s nimi, ako s deťmi v alebo nad MACR.

34. Výbor vyjadruje svoje obavy o praktikách umožňujúcich výnimky z MACR, ktoré dovoľujú použitie nižšej minimálnej vekovej hranice trestnej zodpovednosti v prípadoch keď je dieťa napríklad obvinené zo spáchania závažného trestného činu alebo keď sa považuje za dostatočne zrelé na to, aby sa mohlo považovať za trestne zodpovedného. Výbor dôrazne

odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovor aby stanovili MACR ktoré neumožní, okrem výnimiek, použitie nižšej vekovej hranice.

35. Ak vek nie je preukázateľný a nie je možné určiť, či je dieťa vo veku pod alebo nad MACR, nepovažuje sa za trestne zodpovedné (pozri tiež odsek 39 nižšie).

Horná veková hranica súdnictva pre mladistvých

36. Výbor by tiež chcel upriamiť pozornosť štátov, ktoré sú stranami Dohovoru na hornú hranicu veku pri aplikácii pravidiel súdnictva pre mladistvých. Tieto špeciálne pravidlá – procesné ako aj pravidlá nápravy a špeciálne opatrenia – by sa mali vzťahovať počnúc od MACR ustanovenom v krajine, na všetky deti ktoré v čase údajného spáchania trestného činu (alebo činu trestateľného podľa trestného práva), nedosiahli vek 18 rokov.

37. Výbor si želá pripomenúť štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, že uznali právo každého dieťaťa obvineného, obžalovaného alebo uznaného za vinné z porušenia trestného práva, aby sa s nimi zaobchádzalo v súlade s ustanoveniami článku 40 DPD. To znamená, že s každou osobou mladšou ako 18 rokov v čase údajného spáchania trestného činu sa musí zaobchádzať v súlade s pravidlami súdnictva pre mladistvých.

38. Výbor preto odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, ktoré obmedzujú použiteľnosť svojho systému súdnictva pre mladistvých na deti mladšie ako 16 rokov (alebo nižšie) alebo ktoré s výnimkou umožňujú zaobchádzanie so 16 alebo 17-ročnými deťmi ako dospelými páchatelmi, zmeniť svoje zákony s ohľadom na dosiahnutie nediskriminačnej plnej aplikácie svojich systémov súdnictva pre mladistvých na každú osobu pod vekom 18 rokov. Výbor víta, že niektoré štáty, ktoré sú stranou Dohovoru umožňujú aplikáciu pravidiel a predpisov súdnictva pre mladistvých na osoby vo veku 18 alebo staršie, spravidla do roku veku 21, ako všeobecných alebo s výnimkou.

39. Napokon si Výbor praje zdôrazniť skutočnosť, že kľúčové pre plnú implementáciu článku 7 DPD, ktorý vyžaduje, okrem iného, aby sa každé dieťa bezodkladne po narodení zaregistrovalo, stanovenie vekovej hranice tak či onak, čo platí vo všetkých štátoch, ktoré sú stranou Dohovoru. Dieťa bez preukázateľného dátumu narodenia je mimoriadne zraniteľné voči všetkým formám zneužitia a nepráva týkajúcich sa rodiny, zamestnania, výchovy a práce, najmä v rámci systému súdnictva pre mladistvých. Každému dieťaťu sa má bezplatne poskytnúť rodný list kedykoľvek to potrebuje na preukázanie svojho veku. Ak neexistuje dôkaz o veku, dieťa má právo na hodnoverné lekárske alebo sociálne preverenie za účelom stanovenia jeho veku a v prípade rozporného alebo bezvýsledného dôkazu, dieťa má mať právo na pravidlo v prospech pochybnosti.

D. Záruky pre spravodlivé konanie

40. Článok 40 (2) DPD obsahuje dôležitý zoznam práv a záruk zaručujúcich aby každé dieťa obvinené alebo obžalované z porušenia trestného práva malo prístup k spravodlivému zaobchádzaniu a konaniu. Väčšina týchto záruk sa uvádza aj v článku 14 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ICCPR), ktorý vypracoval Výbor pre ľudské práva a komentoval vo svojom všeobecnom komentári č. 13 (1984) (Zriadenie justície), ktorý je v súčasnosti v procese preskúmania. Akokoľvek, implementácie týchto záruk pre deti má niekoľko osobitných aspektov, ktoré sa uvedú v tomto odseku. Predtým však by Výbor rád

zdôraznil, že hlavnou podmienkou vhodnej a účinnej implementácie týchto práv a záruk je kvalita osôb zahrnutých do zriadenia súdnictva pre mladistvých. Výcvik profesionálov, ako sú policajti, prokurátori, právny a iní zástupcovia dieťaťa, sudcovia, probační úradníci, sociálni pracovníci a iní je kľúčový a by sa mal uskutočniť systematicky a pravidelne. Títo profesionáli by mali dôkladne byť informovaní o fyzickom, psychickom, mentálnom a sociálnom vývoji dieťaťa, najmä dospievajúceho, ako aj o špeciálnych potrebách najviac zraniteľných detí, ako sú deti s postihnutím, bez domova, deti z ulíc, deti utečenecké a hľadajúce azyl, a deti patriace k rasovej, etnickej, náboženskej, jazykovej alebo inej menšine (pozri odseky 6 – 9 vyššie). Pretože dievčatá v rámci systému súdnictva pre mladistvých sa môžu ľahko prehliadnuť, nakoľko predstavujú iba malú skupinu, potrebám dievčat by sa mala venovať osobitná pozornosť, napríklad vo vzťahu k predchádzajúcemu zneužitiu a špeciálnych zdravotných potrieb. Profesionáli a personál by za každých okolností mal konať spôsobom v súlade s dôstojnosťou a hodnotou dieťaťa, a spevniť tak úctu dieťaťa k ľudským právam a základným slobodám iných a ktorý podporuje reintegráciu dieťaťa a jeho zaujatie konštruktívnej roly s spoločnosťou (článok 40 (1)). Všetky záruky uvedené v článku 40 (2), o ktorých sa bude pojednávať nižšie, sú minimálne štandardy, ktoré znamenajú, že štáty, ktoré sú stranou Dohovoru môžu a by sa mali pokúsiť o zriadenie a dodržiavanie vyšších štandardov, napríklad v oblasti právnej asistencie a zahrnutia dieťaťa a jeho rodičov do súdneho procesu.

Žiadna retroaktivita v súdnictve mladistvých

41. Článok 40 (2) DPD potvrdzuje, že pravidlo, že nikto nesmie byť uznaný za vinného z trestného činu pre akéhokoľvek konanie alebo opomenutie, ktoré podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva nepredstavovalo trestný čin v čase páchania, sa vzťahuje aj na deti (pozri aj článok 15 ICCPR). To znamená, že žiadne dieťa nemôže byť obvinené alebo odsúdené podľa trestného práva za konania alebo opomenutia, ktoré v čase ich spáchania neboli zakázané podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva. Vo svetle skutočnosti, že viacero štátov, ktoré sú stranami Dohovoru posilnili a/alebo rozšírili ustanovenia svojich trestných zákonov na prevenciu a potlačanie terorizmu, Výbor odporúča štátom, ktoré sú stranami Dohovoru zabezpečiť, aby tieto zmeny nevyústili v retroaktívne alebo nechcené trestanie detí. Výbor by takisto chcel pripomenúť štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, že pravidlo, že sa nemá uložiť tvrdší trest ako ten ktorý bol v čase spáchania trestného činu aplikovateľný, ako je to vyjadrené v článku 15 ICCPR, je vo svetle článku 41 DPD aplikovateľné na deti v štátoch, ktoré sú stranami ICCPR. Žiadne dieťa sa nemá trestať tvrdším trestom ako tým, ktorý bol aplikovateľný v čase porušenia trestného práva. Avšak, ak zmena zákona po spáchaní činu umožňuje uloženie ľahšieho trestu, dieťa má z takejto zmeny profitovať.

Prezumpcia nevinoty (článok 40 (2) (b) (i))

42. Prezumpcia nevinoty je základnou ochranou ľudských práv detí, ktoré porušujú zákon. To znamená, že dôkazné bremeno obvinenia(n)í voči dieťaťu je na prokuratúre. Dieťa obvinené alebo obžalované z porušenia trestného práva má výhodu pochybností a je uznané za vinné z obvinení iba ak sa tie dokázali bez rozumných pochyb. Dieťa má právo na zaobchádzanie v súlade s touto domnienkou a je povinnosťou všetkých verejných alebo iných dotknutých orgánov zdržať sa prejudikovania výsledku konania. Štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali poskytnúť informáciu o vývoji dieťaťa a tak zaistiť, že prezumpcia nevinoty je dodržaná aj v praxi. V dôsledku absencie chápania tohto procesu, nezrelosti, obavy alebo

iných dôvodov, sa dieťa môže správať podozrivým spôsobom, avšak orgány nemusia predpokladať vinu dieťaťa bez jej nepochybného dokázania.

Právo byť vypočutý (článok 12)

43. Článok 12 (2) DPD vyžaduje, aby sa dieťaťu poskytla možnosť byť vypočuté v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu v súlade s procesnými pravidlami vnútroštátneho práva.

44. Je zrejmé, že pre dieťa obvinené, obžalované alebo uznané za vinného z porušenia trestného práva, právo byť vypočutý je základné. Je rovnako zrejmé, že dieťa má právo byť vypočuté priamo a nie iba prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, ak to je v jeho najlepšom záujme. Toto právo musí plne byť dodržané na každom stupni procesu, počnúc od prípravnej fáze, keď má dieťa právo nevypovedať, ako aj právo byť vypočutý políciou, prokurátorom a konajúcim sudcom. Rovnako sa vzťahuje na fázu odsúdenia a implementácie uložených opatrení. Inými slovami, dieťaťu sa musí poskytnúť možnosť vyjadriť svoje názory slobodne, a týmto názorom by sa mala prikladať patričná dôležitosť v súlade s vekom a zrelosťou dieťaťa (článok 12 (1)) počas procesu súdnictva pre mladistvých. To znamená, že dieťa, za účelom jeho efektívnej účasti v konaní, musí byť informované nielen o obvineniach (pozri články 47-48 nižšie), ale aj o procese súdnictva pre mladistvých ako takého a o možných opatreniach.

45. Dieťaťu by sa mala poskytnúť možnosť vyjadriť si svoje názory týkajúce sa (alternatívnych) opatrení, ktoré môžu byť uložené a jeho špeciálnym požiadavkám, ktoré môže v tomto ohľade mať sa má prikladať náležitá dôležitosť. Tvrdenie o tom, že dieťa je trestne zodpovedné naznačuje, že by malo byť spôsobilé a schopné efektívne sa zúčastniť na rozhodnutiach a reagovať na obvinenia z porušenia trestného práva (pozri odsek 46 nižšie). Príslušný sudcovia sú pochopiteľne zodpovední za takto prijaté rozhodnutia. Avšak, zaobchádzanie s dieťaťom ako s pasívnym objektom neuznáva jeho práva a taktiež neprispieva k efektívnej reakcii na jeho správanie. Toto sa vzťahuje aj na implementáciu uložených opatrení. Prieskumy ukazujú, že aktívne účasť dieťaťa na tejto implementácii vo väčšine prípadov prispeje k pozitívnemu výsledku.

Právo efektívnej účasti v konaní (článok 40 (2) (b) (iv))

46. Spravodlivé konanie vyžaduje, aby sa dieťa obvinené alebo obžalované z porušenia trestného práva mohlo efektívne zúčastniť na konaní a preto musí porozumieť všetkým obvineniam a možným následkom a trestom, aby sa mohol usmerniť právny zástupca o vypočúvaní svedkov, poskytnutí sledu udalostí a dosiahnutím správnych rozhodnutí o dôkazoch, výpovediach a opatreniach ktoré sa majú uložiť. Článok 14 Pekinských pravidiel ustanovuje, že konanie by sa malo viesť v duchu pochopenia, aby sa umožnila účasť dieťaťa a jeho slobodné vyjadrovanie. Vek a zrelosť dieťaťa môžu rovnako vyžadovať zmenu súdneho procesu a praxe.

Rýchla a priama informácia o obvinení(ach) (článok 40 (2) (b) (ii))

47. Každé dieťa obvinené alebo obžalované z porušenia trestného práva má právo byť rýchlo a priamo informované o obvineniach vznesených proti nemu. Rýchlo a priamo znamená čo najrýchlejšie, čiže hneď ako prokurátor alebo sudca vykonajú prvé procesné

kroky proti dieťaťu. Avšak aj keď orgány rozhodnú sa s prípadom zaoberať bez postúpenia na súdne konanie, dieťa musí byť informované o obvineniach, ktoré takýto postup oprávňujú. Je časťou požiadavky článku 40 (3) (b) DPD, aby právne záruky boli plne rešpektované. Dieťa má byť informované v jazyku, ktorému rozumie. Toto môže vyžadovať podanie informácie v cudzom jazyku, ale aj „preklad“ formálneho právnického žargónu často používanom v trestných obvineniach a obvineniach mladistvých do jazyka, ktorému dieťa rozumie.

48. Poskytnúť dieťaťu úradný dokument je nedostatočné a často je potrebné ústne vysvetlenie. Orgány by to nemali ponechávať na rodičov alebo zákonných zástupcov alebo právnych alebo iných zástupcov dieťaťa. Je zodpovednosť orgánov (napríklad polície, prokurátora, sudcu) zabezpečiť, aby dieťa porozumelo všetkým obvineniam vzneseným proti nemu. Výbor je toho názoru, že poskytnutie týchto informácií rodičom alebo zákonným zástupcom by nemalo predstavovať alternatívu ku komunikácii tejto informácie dieťaťu. Najvhodnejšie je, ak aj dieťa aj jeho rodičia alebo opatrovníci obdržia informácie spôsobom akým porozumejú obvineniu a možným následkom.

Právna alebo iná potrebná pomoc (článok 40 (2) (b) (ii))

49. Dieťaťu musí byť zaručená právna alebo iná potrebná pomoc pri príprave a prezentácii svojej obhajoby. DPD nevyžaduje, aby sa dieťaťu poskytla pomoc, ktorá nie je za každých okolností nutne zákonná, ale musí byť potrebná. Je na štátoch, ktoré sú stranou Dohovoru, aby určili, ako sa takáto pomoc poskytne, ale musí byť bezplatná. Výbor odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, aby sa v čo najväčšej miere postarali o vhodnú skúsenú právnu asistenciu, ako sú expertní advokáti alebo právnici. Iná vhodná pomoc je možná (napríklad sociálny pracovník), avšak takáto osoba musí mať dostatočné vedomosti a chápanie rôznych právnych aspektov procesu súdnicstva pre mladistvých a musí byť trébovaná pre prácu s deťmi, ktoré porušujú zákon.

50. Tak ako to vyžaduje článok 14 (3) (b) ICCPR, dieťa a jeho pomocník musia mať dostatočný čas a prostriedky na prípravu obhajoby. Komunikácia medzi dieťaťom a jeho pomocníkom, či už písomná alebo ústna, by sa mala uskutočniť za podmienok, za ktorých je dôvernosť takejto komunikácie plne rešpektovaná v súlade so zárukou poskytnutou v článku 40 (2) (b) (vii) DPD, ako aj právo dieťaťa byť chránené proti zásahu do jeho súkromia a korešpondencie (článok 16 DPD). Niekoľko štátov, ktoré sú stranou Dohovoru sa voči tejto záruke ohradili (článok 40 (2) (b) (ii) DPD), zrejme predpokladajúc, že sa vyžaduje výlučne právna pomoc prostredníctvom advokáta. Tomu však tak nie je a takéto výhrady môžu a by mali byť vzaté späť.

Rozhodnutia bez odkladu a v prítomnosti rodičov (článok 40 (2) (b) (iii))

51. Existuje medzinárodný konsenzus, že pre deti ktoré porušujú zákon čas medzi spáchaním trestného činu a konečnej reakcie na takýto čin by mal byť čo najkratší. Čím dlhšie je toto obdobie, tým pravdepodobnejšie je, že reakcia stratí svoje požadovaný pozitívny, pedagogický vplyv a dieťa bude ešte viac poznačené. V tomto ohľade Výbor tiež odkazuje na článok 37 (d) DPD, podľa ktorého dieťa pozbavené slobody má právo na urýchlené rozhodnutia o svojom záujme napadnúť zákonnosť pozbavenia jeho slobody. Pojem „rýchly“ je ešte silnejší – a oprávnené aj vážnosť pozbavenia slobody – ako pojem „bez odkladu“ (článok 40 (2) (b) (iii) DPD), ktorý je silnejším pojmom ako pojem „bez zbytočného odkladu“ podľa článku 14 (3) (c) ICCPR).

52. Výbor odporúča, aby štáty, ktoré sú stranou Dohovoru ustanovili a zaviedli časové obmedzenia pre lehotu medzi spáchaním trestného činu a ukončením policajného vyšetrenia, rozhodnutia prokurátora (alebo iného príslušného orgánu) pre vznesenie obvinenia proti dieťaťu a konečným odsúdením a rozhodnutím súdu alebo iného príslušného súdneho orgánu. Tieto časové obmedzenia by mali byť oveľa kratšie ako tie pre dospelých. Avšak súčasne rozhodnutia bez odkladu majú byť výsledkom procesu, v ktorom sú ľudské práva dieťaťa a právne záruky plne rešpektované. V tomto bezodkladnom rozhodovacom procese právna alebo iná potrebná pomoc musia byť zabezpečené. Toto by nemalo byť obmedzené iba na konanie pred súdom alebo iným súdnym orgánom, ale má sa vzťahovať aj na všetky ostatné fázy konania, počnúc výsluchu (vypočutia) dieťaťa políciou.

53. Rodičia alebo zákonný zástupcovia by mali tiež byť prítomní na konaní, lebo vedľa poskytnúť všeobecnú psychologickú a duševnú pomoc dieťaťu. Prítomnosť rodičov neznamena, že môžu dieťa obhajovať alebo byť zahrnutí do rozhodovacieho procesu. Akokoľvek, sudca alebo príslušný orgán môžu na základe žiadosti dieťaťa alebo jeho právnej alebo inej vhodnej pomoci rozhodnúť, alebo z dôvodu, že to nie je v najlepšom záujme dieťaťa (článok 3 DPD) o obmedzení, vyhradení alebo vylúčení prítomnosti rodičov na konaní.

54. Výbor odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, zákonom výslovne ustanoviť najväčšiu možnú mieru účasti rodičov alebo zákonných zástupcov v konaní vedenom voči dieťaťu. Takáto účasť by všeobecne mala prispieť k účinnej reakcii na porušenie trestného práva dieťaťom. V záujme presadzovania rodičovskej účasti, rodičia musia byť čím skôr upovedomení o obavách svojho dieťaťa.

55. Súčasne, Výbor s poľutovaním konštatuje, že niektoré krajiny zavádzajú trend trestania rodičov za trestné činy spáchané ich deťmi. Občianska zodpovednosť za spôsobenú škodu konaním dieťaťa môže v niektorých prípadoch byť vhodná, najmä v prípade mladistvých detí (napríklad pod 16 rokov veku). Avšak kriminalizácia rodičov detí, ktoré porušujú zákon pravdepodobne neprispieje k tomu, aby sa stali aktívnymi partnermi v sociálnom znovuzaradení ich dieťaťa.

Sloboda od núteného priznania viny (článok 40 (2) (b) (iii))

56. V súlade s článkom 14 (3) (g) OCCPR, DPD vyžaduje, aby dieťa nebolo nútené k výpovedi alebo k priznaniu viny. To predovšetkým znamená – pochopiteľne – že mučenie, kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie za účelom získania uznania alebo priznania predstavuje hrubé porušenie práv dieťaťa (článok 37 (a) DPD) a je úplne neakceptovateľné. Žiadne takéto uznanie alebo priznanie nie je akceptovateľné ako dôkaz (článok 15 Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu).

57. Existuje viacero menej násilných spôsobov na vynútenie alebo vedenie dieťaťu k výpovedi alebo nútenému priznaniu. Pojem „nútený“ by sa mal vysvetliť v širšom slova zmysle a nemal by byť obmedzený na psychickú silu alebo iné jasné porušenie ľudských práv. Vek dieťaťa, vývoj dieťaťa, dĺžka výsluchu, nedostatok pochopenia zo strany dieťaťa, obava z neznámych následkov alebo možnosť uväznenia by ho mohli viesť k nepravdivej prisaha. Toto je o to viac pravdepodobné, ak sa prisľúbia odmeny, ako napríklad: „Môžeš ísť domov hneď ako nám povieš pravdu“, alebo sa prisľúbia ľahšie sankcie alebo prepustenie.

58. Vypočúvané dieťa musí mať prístup k právnenému alebo inému vhodnému zástupcovi a musí mať možnosť žiadať prítomnosť rodiča počas vypočúvania. Musí existovať osobitné skúmanie spôsobov výsluchu, aby sa uistilo, že dôkaz je za všetkých okolností dobrovoľný a nie vynútený a spoľahlivý. Súd alebo iný justičný orgán pri hodnotení dobrovoľného charakteru a spoľahlivosti uznania alebo priznania dieťaťa, musia hľadiť na vek dieťaťa, dĺžku väzby a výsluchu a prítomnosť právneho alebo iného zástupcu, rodičov alebo nezávislého zástupcu dieťaťa. Policajti a iné vyšetrovacie orgány by mali náležite byť vycvičení v záujme toho, aby vypočúvacie techniky a zvyky nevyústili vo vynútené alebo nespoľahlivé priznania alebo odpovede.

Prítomnosť a výsluch svedkov (článok 40 (2) (b) (iv))

59. Záruka v článku 40 (2) (b) (iv) DPD podčiarkuje že zásada rovnosti zbraní (to jest za podmienok rovnosti alebo rovnocennosti medzi obhajobou a prokurátorom) by sa mala dodržať pri výkone súdnictva mladistvých. Pojem „preskúmať alebo „mať preskúmané“ sa vzťahuje na skutočnosť, že existujú rozdielnosti v právnych systémoch, najmä medzi obviňujúcimi a vyšetrovacími konaniami. V tom posledne uvedenom je odporcovi často umožnené vypočuť svedkov aj keď toto právo využije iba málokedy, ponechajúc výsluch svedkov na advokáta alebo v prípade detí, na iný príslušný orgán. Akokoľvek, dôležité je, aby advokát alebo iný zástupca informovali dieťa o možnosti vypočuť svedkov a umožnili mu vyjadriť v tomto ohľade svoj názor(y), ktorým sa kladie patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. (článok 12).

Právo na odvolanie (článok 40 (2) (b) (v))

60. Dieťa má právo odvolať sa proti rozhodnutiu, ktorým bol uznaný za vinným z obvinení a proti uloženým opatreniam na základe odsudzujúceho rozsudku. O takomto odvolaní rozhoduje vyšší, príslušný, nezávislý a nestranný orgán alebo súdny orgán, inými slovami, orgán, ktorý spĺňa rovnaké štandardy a požiadavky ako ten, ktorý sa s prípadom zaoberal na prvom stupni. Táto záruka je obdobná ako tá vyjadrená v článku 14 (5) ICCPR. Uvedené právo na odvolanie nie je obmedzené iba na obzvlášť závažné trestné činy.

61. Zrejme je to dôvod, prečo a viacero štátov, ktoré sú stranou Dohovoru ohradilo voči tomuto ustanoveniu, aby sa obmedzilo právo dieťaťa na odvolanie voči obzvlášť závažnému zločinu a/alebo odsúdeniu na väzenie. Výbor pripomína štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, ICCPR, ktoré obsahuje obdobné ustanovenie v článku 14 (5). Vo svetle článku 41 DPD to znamená, že každé odsúdené dieťa má mať právo na odvolanie. Výbor odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, aby stiahli svoje výhrady ohľadne článku 40 (2) (b) (v).

Bezplatná pomoc tlmočníka (článok 40 (2) (vi))

62. Ak dieťa nerozumie alebo nehovorí jazykom používanom v rámci systému súdnictva pre mladistvých, má právo na bezplatnú pomoc tlmočníka. Takáto pomoc by sa nemala obmedziť na súdne konanie, ale má byť dostupná na všetkých stupňoch súdnictva pre mladistvých. Je rovnako dôležité, aby bol tlmočník vycvičený na prácu s deťmi, pretože používanie a pochopenie ich rodného jazyka môže byť iné ako pri dospelých. Nedostatok znalosti a/alebo skúsenosti v tomto ohľade môže brániť plnému pochopeniu položených otázok dieťaťom a porušiť právo na spravodlivé konanie a účinnú účasť. Podmienka začínajúca sa na „ak“, „ak dieťa nerozumie alebo nehovorí používanému jazyku“, znamená že

dieťaťu napríklad s cudzím alebo etnickým pôvodom, ktoré - popri svojom rodnom jazyku – rozumie a hovorí oficiálnym jazykom, sa nemusí poskytnúť bezplatná pomoc tlmočníka.

63. Výbor taktiež chce upriamiť pozornosť štátov, ktoré sú stranou Dohovoru na deti s poškodenou rečou alebo inými postihnutiami. V súlade s článkom 40 (2) (vi) a v súlade s osobitnými ochrannými opatreniami poskytnutými postihnutým deťom v článku 23, Výbor odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, aby sa deťom s poškodenou rečou alebo inými postihnutiami poskytla vhodná a účinná pomoc tréňovanými odborníkmi, napríklad v posunkovej reči, ak sú stranou súdneho konania pre mladistvých (pozri v tomto ohľade všeobecný komentár č. 9 (práva detí s postihnutím) Výboru pre práva detí.

Plné uznávanie súkromia (články 16 a 40 (2) (b) (vii))

64. Plné rešpektovanie práva dieťaťa na jeho súkromie počas všetkých štádiách konania reflektuje právo na súkromie zakotvené v článku 16 DPD. „Všetky štádiá konania“ zahŕňa počnúc od prvotného kontaktu s výkonom práva (napríklad žiadosť o informáciu a identifikáciu) až po konečné rozhodnutie príslušného orgánu, alebo prepustenie spod dohľadu, väzenia alebo pozbavenie slobody. V tomto konkrétnom kontexte je to určené na predchádzanie ujme spôsobenej nevhodnou publicitou alebo označovaním. Nemá sa zverejniť žiadna informácia, ktorá by viedla k identifikácii páchatel'a dieťaťa kvôli jeho dôsledku stigmatizácie a možnom dopade na jeho prístup ku vzdelávaniu, práci, bývaniu alebo byť v bezpečí. To znamená, že verejný orgán musí byť veľmi opatrný s tlačovými publikáciami vo vzťahu k trestným činom údajne spáchaných deťmi a obmedziť ich na veľmi výnimočné prípady. Musia prijať opatrenia na zaručenie toho, aby sa deti nedalo identifikovať cez tlačové správy. Novinárom, ktorí porušia právo na súkromie dieťaťa, ktoré porušuje zákon by mala byť uložená disciplinárna sankcia a ak potrebné (napríklad v prípade recidívy) sankcie podľa trestného práva.

65. Aby sa chránilo súkromie dieťaťa, väčšina štátov, ktoré sú stranou Dohovoru majú pravidlo – miestami aj s možnosťou výnimky – aby súdne alebo iné konanie s dieťaťom obvinenom z porušenia trestného práva bolo neverejné. Toto pravidlo umožňuje prítomnosť znalcov alebo iných odborníkov so špeciálnym povolením súdu. Verejné zasadnutia v rámci súdnictva pre mladistvých sú možné iba v náležite určených prípadoch a na základe písomného rozhodnutia súdu. Dieťa sa môže proti takémuto rozhodnutiu odvolať.

66. Výbor odporúča všetkým štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, aby zaviedli pravidlo, že súdne a iné konania s dieťaťom, ktoré porušuje zákon budú neverejné. Výnimky z tohto pravidla majú byť veľmi obmedzené a jasne stanovené v zákone. Rozsudok/trest sa majú vyhlásiť verejne na zasadnutí súdu tak, aby identita dieťaťa ostala utajená. Právo na súkromie (článok 16) vyžaduje od všetkých odborníkov zahrnutých v implementácii súdnych opatrení alebo opatrení iných príslušných orgánov, aby sa zachovali všetky informácie, ktoré by mohli viesť k identifikácii dieťaťa, dôverné vo všetkých svojich vonkajších kontaktoch. Ďalej, právo na súkromie tiež znamená, že záznamy detských páchatel'ov majú byť prísne utajené a uzavreté pre tretie strany, okrem tých, ktoré sú priamo zainteresovaní do vyšetrovania a odsúdení a konaní v prípade. Aby sa vyhlo stigmatizácii a/alebo predčasnemu odsúdeniu, záznamy detských páchatel'ov by sa nemali využívať v konaní s dospelými v ďalších konaniach s tým istým páchatel'om (pozri Pekinské pravidlá, pravidlá 21.1. a 21.2.), alebo na zdôraznenie takéhoto budúceho trestania.

67. Výbor tiež odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru zaviesť pravidlá, ktoré by umožnili automatický výmaz mena dieťaťa z trestných záznamov, ktoré spáchalo zločin dovŕšeným veku 18, alebo pre určité obmedzené, závažné zločiny, pri ktorých je výmaz možný na základe žiadosti dieťaťa, ak je to za určitých okolností potrebné (napríklad nespáchalo trestný čin dva roky po poslednom odsúdení).

E. Opatrenia (pozri aj časť IV, odsek B, vyššie)

Možnosti pred konaním pred súdom

68. Rozhodnutie o začatí formálneho trestného konania zákonite neznamena, že takéto konanie musí byť ukončené formálnym rozsudkom súdu. V súlade s poznámkami uvedenými vyššie v odseku B, Výbor chce zdôrazniť, že príslušné orgány – vo väčšine štátov prokurátor – by mali stále zisťovať možnosti alternatív k súdnemu odsúdeniu. Inými slovami, snahy dosiahnuť vhodný záver prípadu ponúknutím opatrení, akými sú aj tie uvedené v odseku B by mali pokračovať. Charakter a trvanie takýchto opatrení ponúknutých prokurátorom môžu byť omnoho náročnejšie a potom sa vyžaduje právna alebo iná vhodná asistencia pre dieťa. Vykonanie takéhoto opatrenia by malo dieťaťu byť prezentované tak, že je to cesta k zastaveniu formálneho trestného konania alebo konania vo veciach mladistvých, ktoré sa ukončí, ak sa opatrenia vykonajú uspokojujúcim spôsobom.

69. V uvedenom procese ponúknutia alternatív k súdnemu rozhodnutiu na úrovni prokurátora, ľudské práva a právne záruky dieťaťa sa majú dodržať v plnom rozsahu. V tomto ohľade Výbor odkazuje na odporúčania uvedené v odseku 27 vyššie, ktoré sa tu rovnako vzťahujú.

Úkony súdu pre mladistvých /sudcu

70. Po spravodlivom a zákonnom procese v plnom súlade s článkom 40 DPD (pozri časť IV, odsek D, vyššie), sa vyhlási rozhodnutie o opatreniach, ktoré sa majú uložiť dieťaťu odsúdeného zo spáchania údajného trestného činu (činov). Zákony majú poskytnúť súdu/sudcovi, alebo inému príslušnému, nezávislému a nestrannému orgánu alebo súdnemu orgánu, široké spektrum možných alternatív ústavnej starostlivosti a pozbavenia slobody, ktoré sú demonštratívne uvedené v článku 40 (4) DPD, aby sa zaistilo, že pozbavenie slobody sa používa iba ako krajné opatrenie a na najkratší potrebný čas (článok 37 (b) DPD).

71. Výbor chce zdôrazniť, že reakcia na trestný čin by mala byť primeraná nie len okolnostiam a závažnosti trestného činu, ale aj k veku, menšej obviniteľnosti, okolnostiam a potrebám dieťaťa, ako aj rôznym a obzvlášť dlhodobým potrebám spoločnosti. Prísne represívny prístup nie je v súlade s hlavnými zásadami súdnictva pre mladistvých uvedenými v článku 40 (1) DPD (pozri odseky 5-14 vyššie). Výbor zopakuje, že telesný trest ako sankcia predstavuje porušenie týchto zásad, ako aj článku 37 zakazujúcim všetky formy krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (pozri tiež všeobecný komentár Výboru č. 8 (2006) Právo dieťaťa na ochranu pred telesným trestom a iným krutým alebo ponižujúcim spôsobom trestania)). V prípade závažných zločinov detí sa môžu zväžiť primerané opatrenia k okolnostiam páchatel'a a závažnosti trestného činu, vrátane zváženía potreby verejnej bezpečnosti a sankcií. V prípade detí musí takéto uváženie byť vyvážené potrebou zabezpečenia zdravia a najlepšieho záujmu dieťaťa a presadzovaním jeho reintegrácie.

72. Výbor poznamenáva, že ak je trest spojený s vekom dieťaťa a existuje sporný, nepresvedčivý alebo nejasný dôkaz o veku dieťaťa, tento má právo na pravidlo pri pochybnosti v jeho prospech (pozri tiež odseky 35 a 39 vyššie).

73. Pokiaľ ide o alternatívy k pozbaveniu slobody/ústavnej starostlivosti, je veľa skúseností s použitím a implementáciou takýchto opatrení. Štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali z takejto skúsenosti prosperovať a vyvinúť a implementovať tieto alternatívy ich prispôbením na svoju vlastnú kultúru a tradíciu. Netreba ani spomenúť, že opatrenia spočívajúce v nútenej práci alebo mučenia a ponižujúceho zaobchádzania sa vyslovene zakazujú a tí zodpovední za takéto nelegálne konania by mali byť potrestaní.

74. Po týchto všeobecných poznámkach by Výbor rád upriamil pozornosť na opatrenia zakázané podľa článku 37 (a) DPD a na pozbavenie slobody.

Zákaz trestu smrti

75. Článok 37 (a) DPD potvrdzuje medzinárodne akceptovaný štandard (pozri napríklad článok 6 (5) ICCPR), že trest smrti nemôže byť uložený za trestný čin spáchaný osobou, ktorá v tom čase nedovršila 18 rokov veku. Aj keď je text jasný, sú štáty, ktoré sú stranou Dohovoru, ktoré sa domnievajú, že pravidlo iba zakazuje popravu osôb mladších ako osemnásť rokov. Akokoľvek, podľa tohto pravidla explicitné a rozhodujúce kritérium je vek v čase spáchania trestného činu. To znamená, že trest smrti nemôže byť uložený za trestný čin spáchaný osobou mladšou ako 18 rokov bez ohľadu na jeho vek v čase konania alebo odsúdenie alebo výkon sankcie.

76. Výbor odporúča, aby niektoré štáty, ktoré sú stranou Dohovoru, ktoré zatiaľ trest smrti nezrušili pre všetky trestné činy spáchané osobami mladšími ako osemnásť rokov a zrušili vykonanie všetkých trestov smrti pre tieto osoby, kým sa neprijmú potrebné legislatívne opatrenia na zrušenie trestu smrti pre deti. Uložený trest smrti by mal byť zmenený na sankciu, ktorá je v úplnom súlade s DPD.

Žiadny doživotný trest odňatia slobody bez možnosti prepustenia na slobodu

77. Žiadne dieťa, ktoré v čase spáchania trestného činu ešte nedovršilo 18 rok veku, nemôže byť odsúdené na doživotný trest bez možnosti prepustenia na slobodu. Pri každom treste uloženom dieťaťu má byť možnosť prepustenia realistická a pravidelne prehodnocovaná. V tomto ohľade poukazuje Výbor na článok 25 DPD, ktoré poskytuje právo na pravidelné hodnotenie zaobchádzania pre všetky deti umiestnené za účelom starostlivosti, ochrany alebo liečenia. Výbor pripomína štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, ktoré odsúdia deti na doživotie s možnosťou prepustenia na slobodu, že takáto sankcia musí plne byť v súlade s a musí sa snažiť presadiť ciele súdnictva pre mladistvých zakotvené v článku 40 (1) DPD. To znamená okrem iného, že dieťa odsúdené na doživotie by malo mať vedomosť, zaobchádzanie a starostlivosť zamerané na jeho prepustenie, znovuzачlenenie a zaujatie konštruktívnej roly v spoločnosti. To tiež vyžaduje pravidelné skúmanie vývoja dieťaťa a pokrok, aby sa mohlo rozhodnúť o jeho možnom prepustení. Vzhľadom na pravdepodobnosť, že doživotný trest odňatia slobody dieťaťa sťažuje, alebo priam znemožní dosiahnuť ciele súdnictva pre mladistvých napriek možnosti prepustenia, Výbor silno odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru zrušiť všetky formy odňatia slobody za trestné činy spáchané osobami pod vekom 18.

F. Pozbavenie slobody, vrátane predbežného zadržania a uväznenia po súdnom konaní

78. Článok 37 DPD obsahuje hlavné zásady pri použití pozbavenia slobody, procesné práva každého dieťaťa pozbaveného slobody a ustanovenia týkajúce sa zaobchádzania a podmienok detí pozbavených slobody.

Základné zásady

79. Hlavné zásady použitia pozbavenia slobody sú: (a) zatknutie, zadržanie alebo uväznenie dieťaťa musia byť v súlade so zákonom a sa používať len ako krajné opatrenie a na najkratší potrebný čas; a (b) žiadne dieťa nemôže byť pozbavené slobody nezákonne alebo svojvoľne.

80. Výbor s obavou konštatuje, že vo viacerých krajinách deti trpia vo väzeniach v prípravnom konaní mesiace alebo aj roky, čo predstavuje závažné porušenie článku 37 (b) DPD. Musí byť dostupný účinný súbor alternatív (pozri kapitolu IV, odsek B, vyššie), pre štáty, ktoré sú stranou Dohovoru na realizáciu svojich povinností podľa článku 37 (b) DPD., aby sa pozbavenie slobody využívalo iba ako krajný opatrenie. Použitie týchto alternatív musí byť starostlivo štruktúrovaná, aby sa znížilo využitie aj väzby v prípravnom konaní, skôr ako „utiahnutie sietí“ potrestaných detí. Ďalej, štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali prijať adekvátne právne opatrenia na zníženie použitia väzby v prípravnom konaní. Použitie väzby v prípravnom konaní ako trestu porušuje prezumpciu neviny. Zákon by mal jednoznačne stanoviť kritériá vyžadované na určenie toho, či umiestnenie alebo držanie dieťaťa vo väzbe počas prípravného konania, najmä zabezpečenia jeho účasti na súdnom konaní a či sa nachádza v bezprostrednom ohrození pre seba alebo iných. Trvanie väzby počas prípravného konania by malo byť obmedzené zákonom a podliehať pravidelnému preskúmaniu.

81. Výbor odporúča, aby štáty, ktoré sú stranou Dohovoru zabezpečili prepustenie dieťa z väzby v prípravnom konaní čo najskôr, ak potrebné, na základe určitých podmienok. Rozhodnutia týkajúce sa väzby pred konaním, vrátane jeho trvania, by mali urobiť kompetentné, nezávislé a nestranné justičné orgány, a dieťaťu by sa mala poskytnúť právna alebo iná zodpovedajúca pomoc.

Procesné práva (článok 37 (d))

82. Každé dieťa pozbavené slobody má právo na urýchlený prístup k vhodnej právnej a inej zodpovedajúcej pomoci, ako aj právo napadnúť zákonnosť pozbavenia slobody pred súdom alebo iným príslušným, nezávislým a nestanným orgánom a domáhať sa rozhodnutia o takomto konaní.

83. Každé dieťa zadržané alebo pozbavené slobody by malo byť predvedené pred príslušný orgán na preskúmanie zákonnosti (pokračovania) pozbavenia jeho slobody do 4 hodín. Výbor takisto odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, aby prísnymi právnymi pravidlami zabezpečili pravidelné preskúmanie zákonnosti väzby pred súdnym konaním, najlepšie každý druhý týždeň. V prípade ak podmienené prepustenie dieťaťa, napríklad použitím alternatívnych opatrení, nie je možné, dieťa má byť formálne obvinené údajným spáchaním trestných činov a predvedené pred súd alebo iný príslušný, nezávislý a nestranný

orgán alebo súdny orgán, najneskôr do 30 dní po začatí jeho väzby v prípravnom konaní. Výbor, vedomý si odročenia súdnych konaní často aj viac ako jedenkrát, nalieha na štátov ktoré sú stranou Dohovoru, aby zaviedli právne ustanovenia potrebné na zabezpečenie aby sudca pre mladistvých alebo iný príslušný orgán mohli prijať konečné rozhodnutia o obvineniach najneskôr do šiestich mesiacov od ich vznesení.

84. Právo napadnúť zákonnosť pozbavenia slobody zahŕňa nielen právo sa odvolať, ale aj právo na prístup k súdu, alebo inému príslušnému nezávislému a nestrannému orgánu alebo justičnému orgánu, v prípadoch ak je pozbavenie slobody administratívnym rozhodnutím (napríklad polícia, prokurátor a iné príslušné orgány). Právo žiadať rozhodnutia znamená, že rozhodnutie musí byť vydané čo najskôr, napríklad za alebo najneskôr dva týždne po podaní odvolania.

85. Každé dieťa pozbavené slobody by malo byť odlišené od dospelých. Dieťa pozbavené slobody by sa nemalo umiestniť do väzenia pre dospelých alebo do iných zariadení pre dospelých. Existuje dostatok dôkazov, že umiestnenie detí do väzenia pre dospelých ohrozuje ich základnú bezpečnosť, pohodu a budúcu schopnosť zdržať sa kriminality a reintegrovať sa. Povolená výnimka oddelenia detí od dospelých uvedená v článku 37 (c) DPD "iba ak by sa uvážilo, že sa to nepovažuje za najlepší záujem dieťaťa tak urobiť", by sa malo vysvetliť v užšom zmysle; najlepší záujem dieťaťa neznamena výhodu pre štáty, ktoré sú stranou Dohovoru. Štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali vytvoriť oddelené zariadenia pre deti pozbavené slobody, vrátane distingvovaného, personálu zameraného na deti, pravidiel a prax.

86. Toto pravidlo neznamena, že dieťa umiestnené do ústavu pre deti má byť premiestnené do ústavu pre dospelých hneď po dovŕšení veku 18. Pokračovanie v jeho pobyte v ústave pre deti by malo byť možné ak by to bolo v jeho najlepšom záujme a nie v rozpore so najlepšimi záujmami mladších detí v ústave.

87. Každé dieťa pozbavené slobody má právo udržiavať kontakt so svojou rodinou cez korešpondenciu a návštevy. V záujme uľahčenia návštev by malo dieťa byť umiestnené do ústavu čo najbližšie k bydlisku svojej rodiny. Výnimočné okolnosti, ktoré môžu obmedziť jeho kontakt, musia jednoznačne byť opísané v zákone a neponechané na úvahu príslušných orgánov.

88. Výbor upriamuje pozornosť štátov, ktoré sú stranou Dohovoru na Pravidlá Spojených národov na ochranu mladistvých pozbavených slobody, prijaté generálnym zhromaždením vo svojom uznesení 45/113 z 14. decembra 1990. Výbor nalieha na štáty, ktoré sú stranou Dohovoru, aby v plnom rozsahu implementovali tieto pravidlá, berúc do úvahy, ak je relevantné, Štandardné minimálne pravidlá pre zaobchádzanie s väzňami (pozri aj pravidlo 9 Pekinských pravidiel). V tomto ohľade Výbor odporúča štátom, aby implementovali tieto pravidlá do svojich vnútroštátnych zákonov a usmernení a aby ich sprístupnili, v národnom alebo regionálnom jazyku, všetkým profesionálom, mimovládny organizáciám a dobrovoľníkom zahrnutých do administrácie súdnictva pre mladistvých.

89. Výbor si praje zdôrazniť, že okrem iného musia vo všetkých prípadoch pozbavenia slobody byť dodržané nasledovné zásady a pravidlá:

- Deťom má byť poskytnutá fyzické prostredie a vymoženosti, ktoré nasledujú rehabilitačný účel rezidenčného umiestnenia a musí sa venovať patričný ohľad na ich potrebu súkromia, senzitivných stimulov, možností stretávať sa so svojimi rovesníkmi

a účasti na športových aktivitách, fyzických aktivitách, v umeleckých a voľnočasových aktivitách;

- Každé dieťa v povinnom školskom veku má právo na vzdelávanie prispôbené jeho potrebám a schopnostiam a prispôbené na jeho prípravu na návrat do spoločnosti; ďalej, každé dieťa by mala v prípade potreby dostať dobrovoľný výcvik povolání, ktoré by ho pripravili pre budúce zamestnanie;
- Každé dieťa má právo byť vyšetrené lekárom pri prijatí do väzenia/nápravného zariadenia a má dostať vhodnú zdravotnú starostlivosť počas svojho pobytu v ústave, ktoré, ak je to možné, by sa malo poskytnúť zdravotníckymi zariadeniami a spoločenskými službami;
- Personál zariadenia by mal podporovať a uľahčiť pravidelné kontakty dieťaťa so širšou spoločnosťou, vrátane komunikácie s jeho rodinou, priateľmi a inými osobami alebo predstaviteľmi uznávaných vonkajších organizácií a možnosť navštíviť svoju rodinu;
- Obmedzenie slobody alebo sila môžu byť použité iba ak dieťa predstavuje bezprostrednú hrozbu ublíženia sebe alebo iným a iba ak boli všetky prostriedky kontroly vyčerpané. Použitie obmedzenia slobody alebo sily, vrátane fyzického, mechanického a medickeho obmedzenia slobody, majú byť pod bezprostrednou a priamou kontrolou lekárskeho a/alebo psychologického profesionála. Nikdy sa nesmú použiť ako spôsob trestu. Personál zariadenia by mal byť vycvičený pre aplikovateľné štandardy a členovia personálu, ktoré použijú obmedzenia slobody alebo silu v rozpore s pravidlami a štandardmi majú náležite by potrestaní;
- Každé nápravné opatrenia musí byť v súlade s prirodzenou dôstojnosťou mladistvého a základnými cieľmi ústavnej starostlivosti; disciplinárne opatrenia v rozpore s článkom 37 DPD sa majú výslovne zakázať, vrátane telesného trestu, umiestnenia v tmavej celi, uväznenia alebo samoväzby, alebo akékoľvek iného trestu, ktoré by mohlo narušiť fyzické alebo mentálne zdravie alebo pohodu dotknutého dieťaťa;
- Každé dieťa má mať právo podať žiadosť alebo sťažnosť, bez cenzúry pokiaľ ide o obsah, ústrednému orgánu, justičnému orgánu alebo inej vhodnej nezávislej autorite, a byť informované o odpovedi bez zbytočného odkladu; deti musia o týchto mechanizmoch vedieť a mať k nim ľahký prístup;
- Nezávislí a kvalifikovaní inšpektori majú byť oprávnení pravidelne skúmať a vykonať neohlásené inšpekcie podľa vlastnej iniciatívy; mali by klásť osobitný dôraz na vedenie konverzácie s deťmi v ústavoch za dôverných okolností.

V. ORGANIZÁCIA SÚDNICTVA PRE MLADISTVÝCH

90. V záujme zabezpečenia plnej implementácie princípov a práv vymenovaných v predchádzajúcich odsekoch, je potrebné vytvoriť efektívnu organizáciu výkonu súdnictva pre mladistvých a kompletného systému justície pre mladistvých. Ako už bolo uvedené

v článku 40 (3) DPD, štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by sa mali snažiť presadzovať vytváranie zákonov, procesov, autorít a inštitúcií použiteľných najmä pre deti v konflikte so trestným právom.

91. Aké by mali byť základné ustanovenia týchto zákonov a procesov, boli prezentované v predchádzajúcom všeobecnom komentári. Ďalšie a iné ustanovenia sú ponechané na úvahu štátom, ktoré sú stranou Dohovoru. Toto sa vzťahuje aj na formu týchto zákonov a procesov. Môžu byť zakotvené v osobitných ustanoveniach trestného a procesného práva, alebo osobitnom zákone alebo predpise o súdnictve pre mladistvých.

92. Komplexný systém súdnictva pre mladistvých ďalej vyžaduje založenie špeciálnych jednotiek polície, justície, súdneho systému, úradu prokurátora, ako aj špecializovaných ochrancov alebo predstaviteľov, ktorí poskytujú právnu alebo inú potrebnú pomoc dieťaťu.

93. Výbor odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, zriadiť sudy pre mladistvých ako osobitné jednotky alebo súčasť existujúcich regionálnych/okresných súdov. Ak to nie je z praktických dôvodov prípustné hneď, štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali zabezpečiť vymenovanie špecializovaných sudcov alebo úradníkov pre výkon súdnictva pre mladistvých.

94. Ďalej, špecializované služby ako probácia, poradenstvo alebo dohľad by mali byť poskytované spolu so špecializovanými zariadeniami vrátane napríklad dennými liečebnými centrami a, kde to je potrebné, zariadeniami pre rezidenčnú starostlivosť a zaobchádzanie s detskými páchatelmi. V tomto systéme súdnictva pre mladistvých by efektívna koordinácia aktivít všetkých týchto špecializovaných jednotiek, služieb a zariadení mali byť neustále presadzované.

95. Z viacerých správ štátov, ktoré sú stranou Dohovoru je jasné, že mimovládne organizácie môžu a hrajú dôležitú úlohu nielen pri prevencii pred kriminalitou mladistvých ako takej, ale tiež aj pri výkone súdnictva pre mladistvých. Výbor preto odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru aktívnu účasť týchto organizácií na vývoji a implementácii ich obsiahlej politiky v oblasti súdnictva pre mladistvých a poskytnúť im potrebné zdroje pre takúto účasť.

VI. ZVYŠOVANIE POVEDOMIA A TRÉNING

96. Deti, ktoré spáchajú trestné činy a často aj deti všeobecne podliehajú negatívnej publicite v médiách, čo prispieva k ich diskriminatívnemu a negatívne stereotypizovaniu. Takáto negatívna prezentácia alebo kriminalizácia detských páchatel'ov je často založená na chybnom vysvetľovaní a/alebo nepochopení dôvodov kriminality detí a zvyčajne volá po tvrdom prístupe (napríklad nulová tolerancia, trikrát a dost', povinné väzenie, pojednávanie pred súdom pre dospelých a iné primárne trestné opatrenia). V záujme vytvorenia pozitívneho prostredia pre lepšie pochopenie základných dôvodov kriminality mladistvých a prístupu podľa práva k tejto sociálnej problematike, štáty, ktoré sú stranou Dohovoru by mali viesť, presadiť a/alebo podporiť výchovné a iné kampane na zvyšovanie povedomia ohľadne potreby a povinnosti zaobchádzať sa s deťmi, ktoré preukázateľne porušili trestné právo v súlade so zmyslom a posolstvom DPD. V tomto ohľade, štáty, ktoré sú stranou Dohovoru, by mali vyhľadávať aktívnu a pozitívnu účasť členov parlamentu, mimovládnych organizácií a médií a podporiť ich snahy v zlepšovaní pochopenia právne založeného prístupu k deťom, ktoré porušovali alebo porušujú trestné právo. Pre deti, hlavne tie ktoré majú skúsenosť so

súdniectvom pre mladistvých je kľúčové, aby boli zahrnuté do týchto snáh zvyšovania povedomia.

97. Je nevyhnutné pre kvalitu výkonu súdniectva pre mladistvých, aby všetky zahrnutí profesionáli, okrem iného, v oblasti presadenia práva a spravodlivosti mali vhodný výcvik o obsahu a význame ustanovení DPD vo všeobecnosti, najmä o tých priamo súvisiacich s ich dennou praxou. Takýto výcvik by sa mal organizovať systematicky a stále a nemal by byť obmedzený na informácie o príslušných domácich a medzinárodnoprávných ustanoveniach. Mal by okrem iného obsahovať informácie o sociálnych a iných dôvodoch kriminality mladistvých, psychologických a iných aspektoch vývoja detí, s osobitným dôrazom na dievčatá a deti patriace k menšine alebo domorodým, kultúru a trendy vo svete mladých ľudí, dynamiku skupinových aktivít a dostupné opatrenia v súvislosti s deťmi, ktoré porušujú zákon, najmä opatrenia bez použitia súdneho procesu (pozri kapitolu IV, odsek B, vyššie).

VII. ZBER DÁT, VYHODNOTENIE A PRIESKUM

98. Výbor je veľmi znepokojený okrem iného pokiaľ ide o absenciu aj základných a nezhradených dátach o počte a povahe trestných činov spáchaných deťmi, o použití a priemernom trvaní väzby počas prípravného konania, o počte dotknutých detí, ich odkázaním na opatrenia iné ako súdne procesy (náprava), o počte odsúdených detí a povahe uložených sankcií. Výbor urguje štáty, ktoré sú stranou Dohovoru, aby systematicky zbierali vyčlenené dáta relevantné k informáciám o praxi výkonu súdniectva pre mladistvých a potrebné pre vývoj, implementáciu a vyhodnotenie postupov a programov smerujúcim k prevencii a efektívnym odpovediam na kriminalitu mladistvých v celku v súlade so zásadami a ustanoveniami DPD.

99. Výbor odporúča štátom, ktoré sú stranou Dohovoru, aby pravidelne vyhodnocovali svoje praktiky v oblasti súdniectva pre mladistvých, najmä o efektívite prijatých opatrení, vrátane tých týkajúcich sa diskriminácie, reintegrácie a recidívy, vykonaných hlavne nezávislými akademickými inštitúciami. Prieskum, ako napríklad o nezrovnalostiach v rámci administrácie súdniectva pre mladistvých, ktoré by sa mohli považovať za diskrimináciu, a o vývoji v oblasti kriminality mladistvých, ako napríklad efektívne prevýchovné programy alebo nové aktivity pre mladých kriminalistov, budú indikovať kritické stránky úspechu a obáv. Je potrebné zahrnúť deti do tohto vyhodnotenia a prieskumu, najmä tie, ktoré už boli v kontakte s časťami systému súdniectva pre mladistvých. Súkromie týchto detí a dôvernosť ich spolupráce sa majú plne rešpektovať a chrániť. V tomto ohľade odkazuje Výbor štáty, ktoré sú stranou Dohovoru na existujúce medzinárodné usmernenia ohľadne zahrnutia detí do prieskumu.